

J. T. Gatto: Egy tanulságos történet

március 12, 2013

Részlet a *The Underground History of American Education* című könyvből

Életem intellektuálisan legmeghatározóbb élményében a harmadik osztály elején volt részem, mielőtt még kivettek volna a Xavier-ből és visszavittek volna Monongahelába. Időnként egy jezsuita barát jött át a St. Vincent's College-ből órát tartani nálunk. Egy jezsuita érkezése mindig nagy eseménynek számított az iskolánkban, jóllehet állandó feszültség volt az orsolyita nővérek és a jezsuita férfiak között.

Ennek a jezsuita testvérnek az egyik óráján olyan leckét kaptam, amely örökre megváltoztatta a felfogásomat. Mai mércével hihetetlenül emelt szintűnek tűnhet az a harmadikosoknak tartott óra, ám ha tekintetbe vesszük, hogy akkoriban éppen egy világméretű háború állt a figyelem középpontjában, akkor már nem olyan érthetetlen, hogy Michael testvér a második világháborúba torkolló első világháború kirobbanásának okait jött megvitatni. Röviden bemutatta a harcoló feleket, a kulturális és történelmi jellegzetességeiket, aztán a táblán fölvezette a viszály okait.

– Van valaki, aki a táblának hátat fordítva ismertetné velünk az első világháború okait?

– Majd én, Michael testvér – mondtam, aztán ismertettem az okokat.

– Miért azt mondta el, amit mondott?

– Azért, mert ezt írta a táblára.

– Helyesnek találja a magyarázatomat?

– Igen, uram. – Arra számítottam, mindjárt megdicsér, ahogyan a tanárunk szokott.

– Akkor maga egy számár, Gatto úr. Hazudtam magának. Egyáltalán nem ezek az okok. – Olyan volt, mintha átment volna rajtam egy úthenger. Úgy éreztem, belém vágott valami, és képtelen voltam beszélni. Soha még csak hasonló sem történt velem.

– Figyeljen ide nagyon jól, Gatto úr, mert most elmondom a háború igazi okait, amelyeket rossz jellemű emberek megpróbálnak eltitkolni előlünk – azzal gyorsan letörölte a táblát, majd fürgén más okokat írt fel, és közben oktató hangon rövid, érthető magyarázatot is fűzött mindegyikhez.

– Látja már, Gatto úr, hogy miért kell óvatosnak lennie, amikor elfogadja egy másik ember magyarázatát? Sokkal érthetőbbek ezek az új okok, nem?

– De igen, uram.

– A táblának hátat fordítva el tudná mondani, amit most megtanult?

– El tudnám, uram. – Tudtam, hogy tényleg képes voltam rá, hiszen jó emlékezőtehetségem volt, csak hogy ő esélyt sem adott, hogy elkezdjem.

– Miért ilyen hiszékeny? Miért hiszi el a hazugságaimat? Talán azért, mert a ruhámról Isten szolgájának gondol? Kétségbeejtő, hogy milyen könnyű becsapni magát. Mi lesz magával, ha hagyja, hogy mások gondolkodjanak maga helyett?

Másnapra el is felejtettünk volna egy ilyen közönséges órai feladatot, de ő, mint valami nagy bűvész, kihívást csinált belőle, rettentő próba elé állítva az egész elménket, és ezzel felvetett egy fontos kérdést: Kinek hihetünk? Miközben a nyilvános iskolák tanulói beszélő állatokról szóló történeteket olvastak, minket nyolcévesen elkísértek

megvizsgálni a tekintélyelvűség hívságának leheletvékony talapzatát.

Számos okból lehet hazudni a gyerekeknek, mondta a jezsuita, és az idősebbek jóknak tartják ezeket az okokat. Egyes igazságokhoz isteni megérzés vezet el benneteket, mondta, de a többit meg kell tanulnotok próbára tenni. És még akkor is elkel az óvatosság. Nem nehéz rászedni az emberi értelmet.

Később elmeséltem a történeteket a diákokotthonunkat felügyelő nővérnek, mert egészen beleszédült a fejem, és hallanom kellett egy idősebb ember másféle véleményét is.

– Jezsuiták! – csattant föl a fejét csóválva, de mást nem mondott.

Kapcsolódó oldalak:

- John Taylor Gatto: Az iskola ellen
- John Taylor Gatto: Az amerikai oktatás rejtett története (2000) – előszó
- Fóti Péter: Kengyel, Matula, Tutajos és a szex